

Charakterystyka wybranych cech użytkowych owiec rasy wrzosówka

Roman Niżnikowski

SGGW

Wrzosówka, zaliczana niegdyś do rasy owiec mającej znaczny udział w pogłowie krajowym [2], w okresie powojennym przez dłuższy czas nie była rasą, z którą wiązano nadzieje produkcyjne. W związku z praktycznym zaniechaniem utrzymywania tej grupy owiec, trafiła do hodowli zachowawczej, w ramach której pierwszy program jej doskonalenia, uwzględniający problematykę odbudowy pogłowia tej rasy, został opracowany w początku lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia [21, 22]. Ze zrozumiałych więc względów dominowała problematyka odtworzenia typu rasowego opisanego przez Czaję [2], co było konieczne ze względu na specyfikę owiec skupionych przez Instytut Zootechniki w latach siedemdziesiątych XX wieku, mających widoczny w genotypie udział ras szlachetnych o użytkowości wełnistej [9, 12, 16]. W badaniach dominowała tematyka związana z odtworzeniem wzorca rasowego wrzosówek, charakteryzujących się dużą odpornością na nieodpowiednie warunki środowiskowe i niską podatnością na choroby [3, 7].

Do Rolniczego Zakładu Doświadczalnego SGGW w Żelaznej (później Doświadczalnej Fermi Owiec i Kóz SGGW im. Prof. A. Skoczylasa) sprowadzono pierwsze owce tej rasy, pochodzące z fermy w Komorowicach (należącej do ZZD Czechnica), już w 1980 roku. W pierwszym etapie zwracano uwagę głównie na eksterier [4, 12], cechy wełny [19], zaniebując z konieczności cechy rozrodu, które były na niskim poziomie. W kolejnym etapie prac badawczych zajęto się oceną poziomu użytkowości mlecznej [18, 19, 20], mięsnej [5, 13,

Tabela 1
Cechy rozrodu owiec rasy wrzosówka w latach 1982-2000 [17]

Czynnik rozrodu	n	\bar{x}	Se	Współczynnik odziedziczalności
Płodność matek, %	2248	94,93	0,21	0,033
Plenność matek, %	2133	166,06	0,54	0,142
Przeżywalność				
jagniąt, %	3492	96,51	0,18	0,060
Odchów jagniąt, %	3492	88,32	0,32	0,039
Użytkowość rozplodowa matek, %	2248	138,70	0,71	0,030
Długość okresu międzywykotowego, dni	1428	299,53	91,23	0,253

15], nawet dokonano porównania wrzosówek rodzimych z owcami wrzosówkopodobnymi hodowanymi na Białorusi w zakresie cech wełny i budowy [15]. Ocenę cech rozrodu przedstawiono w kilku pracach [14, 16, 17]. W efekcie różnorodności podejścia badawczego w zakresie wszystkich cech budowy, użytkowości wełnistej i mlecznej osiągnięto w zasadzie zadowalający, w porównaniu z założonym wzorcem, poziom cech.

Znaczenie tej rasy stale wzrastało, co wyrażało się m.in. prowadzeniem prac badawczych zmierzających do wykorzystania jej jako komponentu w krzyżowaniu towarowym w celu pozyskiwania jagniąt rzeźnych [5, 11, 13, 14].

W niniejszym opracowaniu przedstawiono wyniki prac wykonanych na owcach tej rasy w Zakładzie Hodowli Owiec i Kóz SGGW.

Cechy rozrodu

Z zestawienia średnich wartości wynika (tab. 1), że poziom cech rozrodu wrzosówki utrzymywał się w granicach wartości uznawanych za wysokie, jednak nie osiągał najwyższego pułapu możliwości przypisywanych tej rasie [2]. Wielkość współczynników odziedziczalności pozwala zaliczyć cechy rozrodu do cech nisko odziedziczalnych. Wartość współczynnika odziedziczalności dla plenności wynosiła 0,142, co jest zgodne z danymi z literatury [16]. Bardzo ciekawą wartość uzyskano dla współczynnika odziedziczalności długości okresu międzywykotowego, rzadko przedstawianego w literaturze krajowej z uwagi na nie uwzględnianie tej cechy w pracy hodowlanej. Współczynnik odziedziczalności tej cechy na poziomie 0,253 uznać należy za interesujący i czyniący tę cechę wartą uwzględnienia w hodowli.

Praca hodowlana nad poprawą poziomu cech rozrodu prowadzona w Żelaznej (tab. 2) doprowadziła do uzyskania wysokich wskaźników plenności w latach 1987 i 1988, co było niezwykle trudne do powtórzenia w latach późniejszych. Należy podkreślić, że po raz pierwszy poziom plenności zbliżony do wzorca [2] odnotowano w roku 1988. Osiągnięcie wartości mieszczącej się w przedziale 190-210% tej cechy było możliwe dopiero w roku 2000, kiedy wskaźnik plenności wyniósł ponad 200%, co zostało powtórzone w roku 2001 (wskaźnik plenności stada wrzosówek w DFOiK Żelazna – 207,5%). Pozwala to na stwierdzenie, że stado to osiągnęło poziom cech rozrodu zgodny z wzorcem, a więc w zakresie prac odtwórczych pracę można uznać za zakończoną. Rozkład długości okresów międzywykotowych wskazuje na największą częstotliwość występowania tej cechy w przedziale od 240 do 300 dni. Za interesujący uznać należy fakt występowania okresów międzywykotowych trwających nawet 160 dni.

Ocena wpływu numeru (kolejności) wykotów (tab. 3) oraz typu urodzenia (tab. 4) na cechy rozrodu nie odbiega od tendencji wykazywanych w innych opracowaniach [14, 16, 19]. Wszędzie obserwowano wyższy poziom zarówno wskaźników odchovu, jak i przeżywalności u jagniąt pochodzących z miotów pojedynczych, a także bliźniaczych w porównaniu

Tabela 2

Wpływ roku wykotu na cechy rozrodu u owiec rasy wrzosówka w latach 1982-2000 [17]

Rok wykotu		Współczynniki					długość okresu międzywykotowego dni
		plodność matek	plenność matek	przeżywalność jagniąt	odchów jagniąt	użytkowość rozplodowa matek	
		%	%	%	%	%	
1982	n	6	6	7	7	6	-
	LSM	100,00	128,22	100,00	79,03	106,04	-
	Se	10,55	2,52	8,51	14,77	33,47	-
1983	n	39	38	51	51	39	-
	LSM	97,44	155,95	76,95	71,54	108,43	-
	Se	5,28	13,91	4,79	4,97	17,26	-
1984	n	83	78	129	129	83	-
	LSM	98,40	179,21	86,00	74,51	128,10	-
	Se	4,26	11,99	4,21	6,88	14,21	-
1985	n	78	78	137	137	78	-
	LSM	100,00	180,84	91,17	86,18	156,07	-
	Se	3,98	11,59	4,04	6,55	13,39	-
1986	n	93	90	154	154	93	-
	LSM	98,34	174,61	92,39	82,32	138,96	-
	Se	3,57	11,12	3,90	6,27	12,17	-
1987	n	118	115	215	215	118	-
	LSM	98,54	190,01	94,53	89,50	166,40	-
	Se	3,20	10,65	3,69	5,87	11,13	-
1988	n	117	111	205	205	117	-
	LSM	95,35	187,12	92,49	87,74	154,00	-
	Se	3,08	10,61	3,70	5,88	10,79	-
1989	n	126	123	211	211	126	-
	LSM	98,05	171,58	91,11	87,45	146,91	-
	Se	2,95	10,45	3,67	5,82	10,41	-
1990	n	131	124	208	208	131	2
	LSM	94,76	167,29	95,73	86,42	137,32	417,75
	Se	2,80	10,31	3,64	5,77	10,01	65,66
1991	n	159	148	216	216	159	7
	LSM	93,85	167,85	94,57	75,29	107,26	258,20
	Se	2,66	10,06	3,60	5,80	9,61	36,31
1992	n	151	141	204	204	151	10
	LSM	93,27	146,67	87,31	85,15	104,37	352,18
	Se	2,77	10,19	3,66	5,83	9,91	30,86
1993	n	138	133	217	217	138	21
	LSM	96,01	165,15	95,71	88,02	140,84	338,83
	Se	2,91	10,33	3,62	6,00	10,31	22,54
1994	n	141	134	186	186	141	10
	LSM	94,99	150,65	95,92	85,48	126,31	363,81
	Se	3,04	10,31	3,76	6,00	10,68	30,68
1995	n	163	158	240	240	163	62
	LSM	96,67	168,48	95,67	85,10	141,10	471,15
	Se	3,14	10,25	3,76	6,12	10,97	15,96
1996	n	163	145	233	233	163	149
	LSM	90,44	170,16	94,86	90,64	132,10	318,96
	Se	3,27	10,64	3,82	6,41	11,37	12,94
1997	n	113	100	162	162	113	294
	LSM	90,81	168,37	95,56	89,60	137,32	294,80
	Se	3,62	11,24	3,97	6,30	12,32	11,28
1998	n	167	159	255	255	167	422
	LSM	95,86	170,81	96,55	92,92	147,71	278,07
	Se	3,54	11,01	3,91	6,56	12,11	10,08
1999	n	143	136	212	212	143	451
	LSM	94,13	165,63	95,86	87,44	146,95	288,46
	Se	3,89	11,66	4,05	5,40	13,12	9,71
2000	n	119	116	220	220	119	-
	LSM	95,00	203,02	94,98	93,42	182,65	-
	Se	4,36	12,35	4,24	6,93	14,50	-

do trojczków. Jednak wysoki poziom obu tych cech u czworaczek trudno uznać za predyspozycję rasową, a raczej jako efekt lepszej opieki ze strony hodowcy, czego trudno uniknąć w przypadku uzyskania takiej liczebności miotu u większości ras owiec.

W związku z tym, że prace nad odtworzeniem pierwotnego wzorca uznać można już za zakończone, pozostaje do odpowiedzi kwestia, w jakim kierunku powinien podążać dalszy proces doskonalenia tej rodzimej rasy. Problem ten był sygnalizowany już w badaniach Krupińskiego i wsp. [8] oraz Niżnikowskiego i wsp. [16]. Warto więc poświęcić uwagę predyspozycji maciorek tej rasy zarówno do asezonalnego rodzenia jagniąt [16], jak do dwukrotnych miotów w ciągu roku [8]. Wy-

daje się celowe wykorzystanie długości okresu międzywykotowego, która w przeprowadzonych badaniach wykazywała relatywnie wysoki współczynnik odziedziczalności (0,253), oraz znaczny wpływ typu urodzenia na wartość tej cechy, co wyraźnie potwierdziła przewaga maciorek z urodzeń bliźniaczych i trojczkowych nad pochodzącymi z urodzeń pojedynczych (tab. 4). Istnieje więc możliwość uzyskania jagniąt nawet dwukrotnie w ciągu roku, co przy wysokim poziomie wskaźników rozrodu umożliwiłoby może pozyskiwanie 3-4 jagniąt rocznie, czyli produktywności znacznie poprawiającej rentowność produkcji owczarskiej. W związku z tym wydaje się zasadne wprowadzenie do pracy hodowlanej nowej cechy – okresu międzywykotowego, oraz rozpoczęcie badań, których celem byłoby równoczesne utrzymanie wybitnych predyspozycji tej rasy, np. odporności na warunki środowiskowe [3].

Prace nad chowem wrzosówek w warunkach ekstensywnych prowadzili Antczak i wsp. [1]. W tabeli 5 przedstawiono wyniki badań z tego zakresu, wskazując jednoznacznie na możliwości wykorzystania tej rasy owiec w trudnych warunkach środowiskowych. Owce trzymane były w jednym gospodarstwie przez cały rok bez pomieszczeń, podczas gdy w drugim prowadzony był chów w pomieszczeniu zamkniętym, przy wypędzaniu owiec w ciągu dnia na pastwisko w trakcie sezonu wegetacyjnego. Intencją doświadczenia było określenie wpływu warunków utrzymania na poziom cech rozrodu. Wykazano wybitne predyspozycje owiec rasy wrzosówka do przebywania bez pomieszczeń w warunkach chowu pastwiskowego oraz osiągnięcie dobrego poziomu wskaź-

ników rozrodu, szczególnie plodności, i niewielkich upadków matek oraz dobrej przeżywalności i odchovu jagniąt. Osiągnięcie korzystnego poziomu cech rozrodu w różnych warunkach utrzymania czyni możliwym wszechstronne jej wykorzystanie do produkcji jagniąt rzeźnych w ramach alternatywnych systemów produkcji.

Cechy mleczności

Badania nad mlecznością wrzosówek dotyczyły oceny składu chemicznego siary maciorek tej rasy oraz jego porównanie do siary owiec żelaźnieńskich [10], a także oceny wpływu różnych czynników na cechy mleczności w trakcie laktacji, określane na podstawie kontroli mleczności, obejmującej co pewien czas okresy 6-godzinnych sekrecji [19].

Tabela 3

Wpływ wieku matki wyrażonego numerem wykotu na cechy rozrodu owiec rasy wrzosówka w latach 1982-2000 [17]

Współczynniki rozrodu		Numer wykotu									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Płodność matek, %	n	730	536	374	241	169	99	61	25	11	2
	LSM	92,30	96,90	97,59	100,00	98,32	100,00	98,93	94,10	88,43	100,00
	Se	1,98	1,83	1,74	1,81	1,96	2,40	3,04	4,65	6,83	15,67
Plenność matek, %	n	670	515	360	237	162	98	58	22	9	2
	LSM	150,91	168,19	172,21	180,31	174,50	183,42	174,13	158,45	159,87	168,34
	Se	8,93	8,81	8,81	8,92	9,14	9,62	10,60	13,88	18,90	37,09
Przeżywalność jagniąt, %	n	979	854	617	424	282	179	103	36	14	4
	LSM	93,91	94,55	93,38	93,15	93,42	94,72	92,10	95,08	84,15	96,20
	Se	3,45	3,39	3,37	3,35	3,42	3,50	3,71	4,49	5,89	9,61
Odchów jagniąt, %	n	979	854	617	424	282	179	103	36	14	4
	LSM	87,45	87,36	84,36	86,10	87,17	82,93	80,46	82,59	70,94	92,83
	Se	5,39	5,26	5,22	5,18	5,33	5,48	5,91	7,40	10,03	16,76
Użytkowość rozplodowa matek, %	n	730	536	374	241	169	99	61	25	11	2
	LSM	123,75	144,12	143,48	156,10	148,92	149,07	136,00	119,04	90,32	161,30
	Se	7,84	7,46	7,26	7,41	7,79	8,91	10,66	15,39	21,98	49,46
Długość okresu międzywykotowego, dni	n	-	482	361	223	163	106	58	21	10	4
	LSM		355,43	325,80	321,39	317,80	315,26	324,37	318,13	321,62	445,98
	Se		11,10	11,83	12,77	13,53	14,77	17,01	23,44	31,58	47,50

Lubaszewska [10] wykazała zróżnicowany wpływ czasu sekrecji wydzielania siary i mleka w trakcie pierwszego tygodnia laktacji na ich skład, co przedstawiło w tabeli 6. Stwierdzono wyższą zawartość składników mleka u owcy żelaznińskiej w porównaniu do wrzosówek, z wyjątkiem zawartości laktozy, która okazała się wyższa u wrzosówek, oraz zawartości tłuszczu, która była nieistotnie zróżnicowana pomiędzy grupami genetycznymi. Ponadto pod względem zawartości białka, popiołu i suchej masy beztłuszczowej wykazano istotnie niższy poziom tych składników w siarze i mleku w trakcie pierwszych 60 godzin laktacji u wrzosówek niż u o-

wiec żelaznińskich. Od 72 godziny laktacji poziom zawartości tych składników mleka zaczynał się wyrównywać.

Badania nad cechami mleczności wrzosówek zestawiono w tabeli 7 [19]. Na podstawie 6-godzinnych sekrecji maciorek karmiących jagnięta stwierdzono ciekawe zależności. W zakresie poziomu wydajności mlecznej ilość pozyskiwanego mleka wzrastała począwszy od pierwszej do czwartej laktacji, po czym wydzielanie mleka się zmniejszało. W odniesieniu do zawartości tłuszczu stwierdzono tendencję polegającą na stałym wzroście poziomu tej cechy, postępującym w miarę

Tabela 4

Wpływ liczebności miotu (typ urodzenia) na cechy odchovu jagniąt u owiec rasy wrzosówka [17]

Współczynniki		Typ urodzenia			
		jedynaki	bliźnięta	trojaczki	czworaczki
Przeżywalność jagniąt, %	n	779	2519	186	8
	LSM	95,20	95,83	86,94	93,68
	Se	3,16	3,11	3,32	7,36
Odchów jagniąt, %	n	779	2519	86	8
	LSM	85,34	86,11	75,98	89,44
	Se	4,80	4,70	5,13	12,71
Długość okresu międzywykotowego, dni	n	443	957	28	-
	LSM	349,98	335,90	329,78	
	Se	12,61	12,27	21,20	

Tabela 5

Wpływ systemu utrzymania na cechy rozrodu owiec rasy wrzosówka [1]

Czynnik rozrodu		Chów bez pomieszczeń	Chów tradycyjny w budynku
Płodność matek, %	n	75	77
	LSM	100,00	98,70
	Se	0,00	0,92
Plenność matek, %	n	75	76
	LSM	145,33	205,26
	Se	6,44	6,40
Przeżywalność jagniąt, %	n	108	160
	LSM	100,00	97,41
	Se	0,00	2,56
Odchów jagniąt, %	n	108	160
	LSM	98,81	96,94
	Se	4,80	3,04
Użytkowość rozplodowa matek, %	n	75	77
	LSM	145,33	202,60
	Se	6,70	6,61
Straty matek w trakcie roku, %		2,67	5,00

Tabela 6

Wpływ genotypu matek na wartość cech mierzonych w trakcie 1 tygodnia laktacji [10]

Zawartość %		Owca żelaźnieńska	Wrzosówka
Tłuszcz	n	143	137
	LSM	9,55	9,15
	Se	0,25	0,36
Białko	LSM	11,48	8,91
	Se	0,30	0,42
	LSM	3,97	4,33
Laktoza	Se	0,06	0,08
	LSM	1,20	1,11
Popiół	Se	0,03	0,04
	LSM	26,21	23,49
Sucha masa beztluszczowa	Se	0,47	0,66
	LSM	16,66	14,34
	Se	0,30	0,42

rosnącego wieku maciorek, co pozostawało w sprzeczności z naturalnie uwarunkowanymi spadkami poziomu zawartości tłuszczu w mleku, postępującymi w miarę zwiększania się ilości produkowanego przez owcę mleka.

Pozostałe cechy we wszystkich grupach kształtowały się na podobnym poziomie. Jeżeli chodzi o zawartość elementów komórkowych, to zarówno niski poziom tej cechy, jak też i brak zróżnicowania pomiędzy grupami wiekowymi, traktować można jako efekt wyjątkowej odporności na warunki środowiskowe. Wykazany w badaniach Doligalskiej i wsp. [3] niski stan zarobaczenia owiec tej rasy, oceniany na podstawie ilości jaj nicieni w kale, potwierdzał również jej odporność. Stwierdzić więc należy, że wrzosówki wykazują się

Tabela 7

Wpływ numeru kolejnej laktacji na cechy mleczności u owiec rasy wrzosówka [19]

Cechy		Numer kolejnej laktacji				
		I	II	III	IV	V
Liczebność ilość mleka, ml/6 godz.	n	317	244	211	178	86
	LSM	161,14	178,00	206,76	217,48	184,42
	Se	9,95	10,32	10,76	12,65	16,46
Zawartość tłuszczu, %	LSM	5,77	5,84	6,03	6,06	6,14
	Se	0,11	0,12	0,12	0,14	0,01
	LSM	4,63	4,67	4,68	4,67	4,69
Zawartość białka, %	Se	0,04	0,04	0,05	0,05	0,07
	LSM	5,20	5,12	5,11	5,09	5,09
Zawartość laktozy, %	se	0,03	0,03	0,03	0,04	0,05
	LSM	15,61	15,62	15,83	15,82	15,92
Zawartość suchej masy, %	Se	0,12	0,12	0,13	0,15	0,19
	LSM	23,80	27,39	32,76	32,70	27,24
Ilość suchej masy, g/6 godz.	Se	1,74	1,77	1,86	2,18	2,76
	LSM	1,93	1,90	2,02	1,94	1,97
Liczba ele- mentów komór- kowych, log	Se	0,05	0,05	0,05	0,06	0,08

Tabela 8

Porównanie umaszczenia matek z DFOiK Żelazna w badanych okresach [4]

Umaszczenie	1981-1985		1996	
	n	%	n	%
Czarne	11	6,35	14	10,22
Ciemnosiwe	33	17,75	46	33,58
Siwe	105	59,66	72	52,55
Jasnosiwe	27	15,34	5	3,65
Razem	176	100,00	137	100,00

mlecznością charakterystyczną dla owiec prymitywnych. Równomierny rozkład poziomu składników mleka w poszczególnych grupach wiekowych, przy stosunkowo niskim poziomie wydajności w laktacji (ok. 55 l mleka) oraz wyjątkowej zdrowotności wymion sprawia, że owce tej rasy doskonale odchowują jagnięta.

Użytkowość wełnista

Ocena cech wełny koncentrowała się wokół rozkładu jej barwy oraz cech jakościowych. W pracy Fiszdon i Niżnikowskiego [4] porównano rozkład umaszczenia u owiec wrzosówek ocenianych w odstępie kilkunastu lat (dwa okresy badań). W pracy tej wykazano, że w stadzie owiec tej rasy utrzymywanych w DFOiK w Żelaznej po 10-letniej selekcji istotnie wzrósł jedynie udział owiec czarno umaszczonych (tab. 8). Dominowały jednak wrzosówki siwe, a następnie ciemnosiwe, wskazując na nieco jaśniejsze umaszczenie owiec w Żelaznej w porównaniu do stad w Zacharzycach i Siejniku. W znacznej mierze wyniki te potwierdzają rozkład zgodny z opisem Czai [2], wskazując na zdecydowanie kożuchowy charakter okrywy tych owiec.

Pomiary i masa ciała oraz użytkowanie mięsne

W zakresie pomiarów zometrycznych i masy ciała (tab. 9) wykazano stosunkowo niewielkie różnice pomiędzy badanymi okresami [4]. W ciągu kilkunastu lat selekcji zaobserwowano zmiany dotyczące zwiększenia długości nadpęcia i skrócenia głowy. Długość ogona została nieistotnie zmniejszona, a mimo to wartość ta jeszcze przewyższała standardy opisane przez Czaję [2]. Natomiast masa ciała okazała się już na poziomie wartości tej cechy z pracy Czai.

Przydatność wrzosówki do użytkowania mięsnego w tuczu do 30 kg przedstawiono w tabeli 10. W badaniach Jagiełły i wsp. [5] porównywano owcę wrzosówkę z jej mieszańcami po trykach berrichonne du cherr oraz jej trójrasowymi mieszańcami po trykach polskiej owcy nizinnej odmiany żelaźnieńskiej, z owcą nizinną odmiany żelaźnieńskiej i jej mieszańcami. Daje się zauważyć wyraźny wzrost wydajności rzeźnej, powierzchni „oka” polędwicy i udziału części cennych w tuszy (udziec + comber + antrykot + polędwiczka) u mieszańców wrzosówki z owcą berrichonne du cher i ten schemat krzyżowania warto zalecić do stosowania w praktyce w celu produkcji jagnięt rzeźnych. Natomiast sama wrzosówka zachowała wysoki stosunek mięsa do tłuszczu, wska-

Tabela 9
Porównanie pomiarów zoometrycznych matek wrzosówek w stadzie DFOiK Żelazna w latach 1985 i 1995 [4]

Cecha	1985			1995		
	n	średnia	błąd średniej	n	średnia	błąd średniej
Wysokość w kłębie, cm	174	58,285	0,521	137	58,354	0,475
Długość tułowia, cm	174	67,382	0,832	137	66,058	0,830
Długość nadpęcia, cm	174	11,862	0,087	137	12,719	0,096
Obwód nadpęcia, cm	174	6,610	0,083	137	6,645	0,104
Długość ogona, cm	174	21,010	0,712	137	20,142	0,016
Długość głowy, cm	174	22,002	0,102	137	21,661	0,019
Szerokość głowy, cm	174	8,347	0,093	137	8,139	0,098
Masa ciała, kg	174	30,254	0,627	137	32,014	3,107

zując na swoje wybitne walory jako producenta chudego mięsa jagnięcego.

Podsumowując całość prowadzonych prac badawczych dotyczących wrzosówki, prowadzonych w Zakładzie Hodowli Owiec i Kóz, stwierdzić należy, że obecnie w DFOiK Żelazna znajduje się owca tej rasy spełniająca wymagania obowiązujące we wzorcu rasowym, na co wskazują wyniki z zakresu rozrodu, użytkowości mlecznej, wełnistej oraz masy ciała i użytkowości mięsnej. Wykazano ponadto przydatność wrzosówek do częstego używania w rozrodzie (nawet dwukrotne stanówki rocznie), jak też i możliwość wykorzystania jej w krzyżowaniu międzyrasowym, co udowodniono na przykładzie mieszańców z mięsną rasą berrichonne du cher. Biorąc

Tabela 10
Wpływ genotypu jagniąt na badane cechy wartości rzeźnej [5]

Cechy	W	F ₁ WxB	(ŻxW)xB	F ₁ ŻxB	ŻEL
Wydajność rzeźna brutto, %	39,97	40,83	39,37	40,71	40,86
Powierzchnia "oka" połędwicy, cm ²	11,07	12,56	11,37	12,30	12,38
Części cenne, %	42,73	45,45	45,88	45,01	45,20
Stosunek mięsa do tłuszczu w udźcu	6,89	5,95	5,43	6,70	6,33

W – wrzosówka; F₁ WxB – wrzosówka x berrichonne du cher; (ŻxW)B – (polska owca nizinna odmiany żelaźnieńskiej x wrzosówka) x berrichonne du cher; F₁ ŻxB – polska owca nizinna odmiany żelaźnieńskiej x berrichonne du cher; ŻEL – polska owca nizinna odmiany żelaźnieńskiej

pod uwagę wybitne predyspozycje do wytrzymywania trudnych warunków środowiskowych, jak i niezwykłą żywotność, wrzosówka staje się rasą owiec wiodącą przy wykorzystaniu jej do zagospodarowywania gruntów nie użytkowanych rolniczo, co w obecnej sytuacji gospodarczej stwarza jej dobre perspektywy.

Literatura: 1. Antczak A., Antczak M., Niżnikowski R.: Poziom cech rozrodu owiec rasy wrzosówka utrzymywanych całorocznie bez pomieszczeń. Annales UMCS, vol. XX/2002, sec. EE (Zootechnika), 2002. 2. Czaja M.: Studia nad wrzosówką, PTZ, Warszawa 1937. 3. Doligalska M., Moskwa B., Niżnikowski R.: Vet. Parasitol., 70, 241-246, 1997. 4. Fiszdon K., Niżnikowski R.: Zesz. Nauk. Przgl. Hod., 23, 93-99, PTZ, Warszawa 1996. 5. Jagiełło M., Niżnikowski R.,

Rant W., Szytych D.: Rola i znaczenie hodowlane chronionych przed wyginieniem ras i odmian owiec. Fundacja „Rozwój SGGW”, 82-89, 1997. 6. Janik K.: Roczn. Nauk. Zoot. Monogr. i Rozpr. 18, 183-202, 1980. 7. Kieć W., Muszyńska-Warsiewicz W.: Zesz. Nauk. Przgl. Hod., 43, 378-380, PTZ, Warszawa 1999. 8. Krupiński J., Kieć W., Zalewska S., Janik K.: Cechy produkcyjne kozuchowej owcy rasy wrzosówka w warunkach hodowli zachowawczej. 31 Zjazd EAAP w Monachium (RFN), 1980. 9. Laudowicz A., Błahuta B.: Zesz. Probl. Post. Nauk Rol., 265, 373-379, 1983. 10. Lubaszewska B.: Analiza zmian składu chemicznego siary i mleka oraz mas miotów u wybranych ras owiec w początkowym okresie laktacji. Praca magisterska, SGGW 2001 (maszynopis). 11. Niżnikowski R.: Wydawnictwo SGGW-AR, Rozpr. Nauk. i Monogr., 89, 1-84, 1988. 12. Niżnikowski

R., Kieć W., Błahuta B., Rant W.: Rola i znaczenie hodowlane chronionych przed wyginieniem ras i odmian owiec. Fundacja „Rozwój SGGW”, 48-61, 1997. 13. Niżnikowski R.: Rola i znaczenie hodowlane chronionych przed wyginieniem ras i odmian owiec. Fundacja „Rozwój SGGW”, 70-81, 1997. 14. Niżnikowski R., Rant W., Szytych D., Daszkowska E.: Ann. Warsaw. Agricult. Univ. SGGW, Anim. Sci. 33, 69-77, 1997. 15. Niżnikowski R., Szytych D., Radzik-Rant A., Kuźnicka E., Rant W., Plago D.: Zesz. Nauk. ZHOiK KSHZ SGGW, 2, 124-129, 1998. 16. Niżnikowski R., Kieć W., Rant W., Błahuta B.: Zesz. Nauk. ZHOiK KSHZ SGGW, 3, 177-186, 1999. 17. Niżnikowski R., Rant W., Zalińska M., Żabicka A., Stachowiak J.: Roczn. Nauk. Zoot. - Ann. Anim. Sci., t. 29, z. 1, 89-103, 2002. 18. Nowak W.: Zesz. Nauk. Przgl. Hod. 11, 43-51, PTZ, Warszawa 1993. 19. Nowak W.: Poziom wybranych cech produkcyjnych maciorek wrzosówki polskiej, ze szczególnym uwzględnieniem cech mleczności, na przykładzie jednego ze stad objętych programem hodowli zachowawczej. Rozprawa doktorska, SGGW 1994 (maszynopis). 20. Nowak W., Niżnikowski R.: Zesz. Nauk. Przgl. Hod., 23, 145-160, 1996. 21. Radomska M.J.: Owca wrzosówka. Zasady pracy hodowlanej nad wrzosówką. Wyd. IZ - Czechnica, 34-40, 1982. 22. Zalewska S.: Owca rasy wrzosówka. Ramowy wzorec rasy wrzosówka. Wyd. IZ - Czechnica, 30-34, 1982.

Artykuł recenzowany

Zakład Deratyzacji „SZCZUROŁAP”

Wiesław i Jarosław Dobrzeńscy
 ul. Graniczna 10
 87-100 Toruń
 tel. (0-56) 655-21-41 lub 654-65-47
 tel. kom. 0 601-212-487

Wyniszczam całkowicie bytujące i dochodzące szczone, z gwarancją. Fermy, mieszalnie pasz, zakłady rolne, magazyny, bezpieczeństwo 100%. Metodę przedstawiłem w filmie „Szcurołap”. Dla zainteresowanych wdrazamy HACCP.